MARIANA MARIN

„Un război de o sută de ani"

Din al doilea val al cenacliştilor de luni face parte Mariana Marin, care debutează acum cu o carte ***(Un război de o sută de ani - utopii şi alte poeme de dragoste)*** originală, puternică şi aproape matură. Lirica tinerei poete se deosebeşte destul de mult de aceea a colegilor ei de cenaclu (de a lui Mircea Cărtărescu sau Florin laru), fiind mai curînd patetică decât ironică, înfăşurată într-o densă atmosferă sentimentală, plină de dramatism şi lipsită de iluzii. Seamănă mai bine cu poezia lui Ion Mureşan, căruia i se dedică un poem caracteristic intitulat ***Apel în sala de disecţie:*** *„ Te trezeşti cu toate organele alături. / Priveşti dar mi se întîmplă nimic. /E o casă fără oglinzi - ţi se spune. /Cineva care îţi seamănă se apropie de fereastră. / Au-r. nu, sufletele noastre nu pot fi salvate / dar cea mai bolnavă J cea mai murdară, / cea mai şireată, / cea mai veselă amintire / e mai adevărată decît războiul de o sută de ani".* Multe poeme pornesc din cine ştie ce mărunt eveniment personal (care poate fi recunoscut ca un zaţ pe fundul ceştii de cafea), din care cresc braţele nenumărate ale impresiilor şi se încheagă atmosfera sentimentală. Totul pare uşor enigmatic, cifru pentru o stare de suflet veche şi uitată, pe care, uneori, o mai evocă în realitatea ei biografică o dată (ziua, luna) înscrisă în poem (ca o filă de calendar rătăcită într-o carte de poveşti): *„O după amiază suspectă, / ca o pisică neagră care ar începe brusc să vorbească /şi tu, hotărîtă pentru a nu ştiu cîta oară să începi o viaţă echilibrată / (privind în jur, / poezia ar fi decapitat pe loc noul stil!) / Da, o după amiază / în care ţipete roşcate îţi ţîşneau de sub unghii / — şi cum să mai visezi cu astfel de unghii... / Greoaie, / sentimentale se rostogoleau pe hîrtia proaspătă: | Cu ce parte a trupului se citeşte poezia mamă? / ţipai înspăimîntată şi cu braţele smulse de vînt... / Ce parte a trupului îţi mai r amine după ce ai scris poezii, mamă? / ...şi apoi lovituri in uşă / ca nişte munci ale cîmpului bine făcute: / Strînsă în halatul ei de spital / femeia-cîine îţi aduce un mesaj despre tine: / «Fenomenele mari nu se repetă! /Ai privit îndeajuns în creierul tău; / îndeajuns i-ai spălat cu vorbe spaimele mici. / O religie la faţa locului, asta el / Inventează acum o religie!»".* Se observă cum poemul creşte treptat, din notaţii, aparent disparate, ce se leagă din detaliile unui loc şi ale unei nelinişti generatoare de mari întrebări despre poezie şi rostul ei. Oricît de anxioase sau de sumbre ar fi unele din viziunile Marianei Marin, rămîne, în miezul liricii ei, ceva care îi dă încredere: poezia însăşi.

Poeta se poate îndoi de multe, de dragoste, de ea însăşi, de întîmplările din realitatea imediată: niciodată ea nu se îndoieşte de utilitatea unei poezii în care să fie vorba despre toate acestea (cu literă mare), şi despre altele. Această încredere îi dă curaj să scrie poezii atît de naive în sentimentalitatea lor, atît de patetice în felul de altădată, cînd ironia nu se inventase, precum următoarea (fără titlu): *„ Era o fată de treabă. | Dimineaţa lenevea în pielea ei albă / din slăbiciune pentru ce o aştepta peste zi /şi foarte mulţi au auzit-o vorbind o limbă nepămînteană. / Cît despre ziua, oh, despre ziua / in care ea a cunoscut apele reci / şi a început să cînte, / numai acest plîns negru mai poate vorbi: / «Am obosit de atîta iubire pentru cuvintele frumoase. | învăţ un alfabet nou» | în care fiecare literă îmi poate inventa sîngele. / Ucenicia de cline — spun uneori prietenii / şi vorbele lor au mai mulţi ochi / şi mai multe guri decît marea cea pescoasă. / învăţ un alfabet nou.» / Din pudoare, auziţi, din pudoare / îşi făcuse din moarte / o memorie unică...".* Să mai spun că fata de treabă din poveste, care îşi promite să caşte mai bine ochii şi să nu mai creadă că tot ce zboară se mănîncă, este chiar poeta? Există în volumul de debut al Marianei Marin două vîrste ale poeziei ei: întîia, mai „afectivă", mai calină, mai glumeaţă, mai blînd ironică; şi o a doua, aspră, sarcastică, disperată. Cel mai bun exemplu pentru prima categorie este poemul ***Dăscăliţa,*** vizibil inspirat din întîmplări personale, în care frica proaspetei absolvente şi navetiste de insolitul şi bogăţia lumii în care intră, năvala impresiilor, colacul salvator al amintirilor, sînt transcrise cu umor în versuri norocoase şi relativ simple. La acest nivel, poemul e pe de-a-ntregul accesibil, n-are cifru: *„într-o dimineaţă, /să te trezeşti în braţe cu o realitate doldora, /— ca producţia de oţel pe cap de locuitor! / Să o mingii uşor pe creştet. / Să-i spui vorbe de dragoste. / Să-i rupi (din iubire) un deget. / Ehei, cum încep personajele să existe! | in vagonul nr. 11 / viaţa ta se lipeşte strins pe geamurile murdare /-şi îşi cheamă în ajutor rudele şi prietenii, /pisica şi dinele, zăpada de anul trecut şi mătăniile... / O realitate doldora care începe şi se sfîrşeşte într-o gară de cîmpie, // unde oameni urîţi, negricioşi te privesc cu ciudă, / pentru că ai studii / şi că eşti trăsnită şi şuie... / Aşa, tăvălită în trendul tău alb, / pari un spion industrial, / căruia i-au scos cu forcepsul melancolia (şi frica lui de Mămica!) / Nu, de ce să verşi! / Uite, pe iubitul acesta nou, / îl vei părăsi la fel de sărac şi cu părul alb. / Nu, de ce să mişti! / Pisica şi dinele ? Zăpada de anul trecut şi mătăniile? /Şobolanii decenţi ai oraşelor? Vorbe. | Povesteşte-le mai departe copiilor* ***Cei trei muşchetari*** */ şi mai ales nu uita să le spui că nici unul nu scapă, /Ei doar se prefac".* Pentru categoria a doua aş putea cita mai multe exemple: ***Ieşirea la mare, Bruta***

(,, Vezi, perdelele-s lăsate /peste ultima mare iubire a secolului. /Dar ce ascunzi tu, îngeraşule? /sub cuvintele ciuruite pe care ni le tot arăţi?"), un extraordinar ***Ultim poem de dragoste în grădina de trandafir, Orbirea, Campanie la miază-noapte*** şi altele. Şi în acestea regăsim elemente probabil autobiografice, dar autoironia e dramatică, nu mai e loc de glume, tonul se face deodată solemn şi aproape biblic. Voi cita în întregime ***Ieşirea la mare,*** un fel de stranie şi tulburătoare rugăciune: ,, *Ce se poate face / cu un singur ochi, / lipit de un singur geam? / Cum se poate numi / o realitate plîngăcioasă, / care îţi dă în cărţi la drum de seară? / Dar noi ne-am iubit. /Am iubit şi lumea din jurul nostru /şi pe noi înşine ne-am iubit. / Există martori: / viaţa deschisă brusc la picioarele noastre / ca începutul războiului de o sută de ani / şi copilul nebun, alergîndprin zăpadă înainte de-a se naşte: / utopiile scrise zilnic, / In bucătărie, pe stradă şi în pat / (haha, sub aşternuturi decad imperiile, spuneam); / carnea frumoasă şi tînără, /şi timpul fără de timp /şi fără de suflet; / ochiul de cîine /prin care ne-am privit înaintea dezastrului... / S-au dus toţi, s-au dus toate / şi punerea exactă a degetului pe rană / nu va mai salva nici o corabie. / Hei, lume frumoasă! / Şi totuşi, / Ce se poate face / cu un singur ochi, / lipit de un singur geam ? // Ci dă-ne nouă mai bine / moartea noastră întreagă / şi nu ne mai alunga de la lumina inimii tale...".*

Mariana Marin va fi o foarte bună poetă.

(România literară, nr. 6, 1982)

„Atelierele (1980-l984)"

Iată încă o carte care n-a putut apărea atunci cînd a fost scrisă! O istorie a literaturii noastre în anii comunismului nu va putea ocoli cazuri ca acesta, în care există o parte nevăzută, pentru marele public, a lucrurilor, semnificativă atît strict documentar, cît şi artistic.

Ce s-a întîmplat cu poeziile Marianei Marin merită a fi spus în cîteva fraze. Poeta a debutat şa sfârşitul anului 1981 cu placheta ***Un război de o sută de ani*** la Editura *Albatros.* Era una din primele cărţi de versuri ale generaţiei '80 şi consacra o poetă. Ea apăruse fără mari pierderi la trecerea printre furcile caudine ale cenzurii. Cîteva luni mai tîrziu, pe la mijlocul lui 1982, Mariana Marin era prezentă din nou în librării, de data aceasta în antologia intituiată ***Cinci,*** tipărită la Editura Litera, împreună cu Bogdan Ghiu, Romulus Bucur, 1. B. Lefter şi Alexandru Muşina. Cele 12 texte ale poetei din antologie construia „schiţa" unei a doua cărţi, care însă n-a mai putut apărea. Este aceea care apare abia astăzi, sub titlul ***Atelierele*** *(Cartea Românească).*

înăsprită vizibil între 1982 şi 1984, cenzura a blocat practic cartea, solicitîndu-se modificări importante, care o desfigurau. Mariana Marin a retras-o. în 1986 ea a publicat la *Cartea Românească* ***Aripa secretă,*** o plachetă aproape la fel de subţire ca aceea de debut, în sumarul căreia recunoaştem multe din poemele ***Atelierelor.*** A fost la mijloc un subterfugiu, sugerat Marianei Marin de Florin Mugur, care nu figurează totuşi ca redactor de carte, dar semnează prezentarea de pe coperta din spate. El scrie, între altele: *„Admirabilul volum de debut al poetei fusese tipărit de editura Albatros şi se numea* ***Un război de o sută de ani.*** *Astăzi poeta închină cea de-a doua carte a ei,* ***Aripa secretă,*** *păcii".* Cum, adică, păcii? Formula amintită de vocabularul altor vremuri, cînd poezia pe astfel de teme „mari" era singura publicabilă, în anii '80 ea era simţită ca istorizată. Mugur o prelua (ca şi altele, din acelaşi arsenal : „lupta pentru auto-perfecţionare morală"), probabil, fiindcă îi intrase în sînge, lui, în anii '50, cînd Mariana Marin încă nu se născuse. Faptul că formula a dat rezultatul scontat arată că nu eram prea departe de a recădea în stupiditatea unui realism socialist pe care generaţia mea crezuse a-l fi înmormîntat. Subterfugiul editorului nu s-a limitat, din păcate, la această prezentare ambiguă. Volumul însuşi a fost conceput ca un fel de nou şi apocrif jurnal al Annei Frank: bizara ideea avea rostul ca obsesiile, fantasmele şi în general neagra imaginaţie a Marianei Marin să pară inspirate de... fascism. Procedeul schimbării datei unui text ori al localizării scrierii lui în alte ţări era bine ştiut în ultimii ani autorilor. Dar ca o întreagă carte să fie, astfel, deplasată în timp precum bisericile sau blocurile în spaţiu, spre a fi sustrase, şi unele şi altele, furiei demolatoare a lui Ceauşescu, nu se mai întîmplase de decenii. Mariana Marin probabil nu cunoştea acest mijloc de înşelare a cenzurii pe care Mugur îl scotea acum de la naftalină, în anii '50 el se practica însă pe scară mare. Poeme numeroase şi ample ale epocii se declarau inspirate de nobila idee a combaterii ororilor războiului şi a promovării păcii spre a permite autorilor să-şi facă publice, în acest context, sentimente personale fără mare legătură cu tema globală. ***Ţie-ţi vorbesc, Americă!*** al Măriei Banuş proceda astfel şi chiar ***Surîsul Hiroshumei,*** în care cel puţin partea iniţială conţinea o poezie de notaţie, „realistică", „banală", a unui oraş surprins în cotidianul lui, de vădit interes artistic, şi care nu s-ar fi putut tipări dacă oraşul era de pildă Bucureştiul, aşa că poetul îl numea Hiroshima.

Am regretat atunci că Mariana Marin a consimţit la această farsă şi n-am scris despre ***Aripa secretă,*** deşi, în definitiv, cum spuneam, multe din poezii erau cele din ***Atelierele.*** Dar ***Atelierele,*** pe care-l ştiam în manuscris, îmi plăcuse mult prea mult ca să fiu în stare să închid acum un

ochi la felul cum arăta volumul „cosmetizaf' sau „normalizat" de editor cu acordul autoarei, şi să-mi declar netulburat entuziasmul critic, încă ceva: Mariana Marin, ca mai toate poetele din generaţia ei, dar nu numai din ea, nu are spiritul ludic al poeţilor. Am notat şi cu alt prilej ciudăţenia ca poetele să fie mai „serioase" decît poeţii: lucru valabil deopotrivă pentru Blandiana, Angela Marinescu, Elena Ştefoi, Ileana Mălăncioiu, Magda Cîrneci, Ioana Crăciunescu şi la altele. In lipsa predispoziţiei pentru joc, „jocul" de-a jurnalul Armei Frank îşi pierdea orice brumă de justificare, şi estetică, nu doar etică. Desigur, chestiunea e de discutat: nu vom putea răspunde niciodată simplu, cu da sau cu nu, la întrebarea dacă era mai bine să nu publicăm în loc să facem anumite concesii (şi între ce limite).

Recitită astăzi poezia din *Atelierele* îmi face aceeaşi extraordinară impresie pe care mi-a facut-o acum şase-şapte ani. întîile două secţiuni *(La întretăierea drumurilor comerciale* şi *Elegii)* constituie jurnalul angoaselor cotidiene ale poetei (şi care au fost puse de Mugur în contul Armei Frank). Versurile freamătă de obsesii. Realitatea e înregistrată de-a dreptul, cu obrazul nefardat, cu ochii umflaţi, buhăită. *„ Trebuie notat totul, îmi şopteşte / Manşeta mea roasă de viaţă".* Este programul unei întregi generaţii şi pe care Magda Cîrneci l-a exprimat probabil cel mai net, în volumul ei de debut (semnat Magdalena Ghica). Notaţia aceasta nu numai nu o ocoleşte, dar pare foarte atrasă de aspectele dizgraţioase ale realităţii, de urît, fetid, inform sau stupid. Măcelăriile sau tăbăcăriile constituie imagini recurente. Lumea nu e doar brută, ci şi brutală, agresivă. Un baudelairianism incontestabil se remarcă în aceste versuri în care urîtul îşi punea pecetea pe tot, exterior sau interior, pe decor sau pe suflet, pe relaţia socială sau pe ceea intimă. Macularea este, desigur, cheia morală a acestei poezii, pentru care nu 'întîmplător autoarea alege drept motto două versuri dintr-o nepublicată, cred, poezie a Terezei Culianu: *„Blănifă albă altădată, /tare eşti tu încleiată".* Imaginaţia baudelairiană se vede bine peste tot: *„îmbrăţişaţi / Bestia şi Fondul din noi iar se-nfruntă".* O senzualitate difuză scaldă în apele ei tulburi imaginile cărnii, sugerînd acuplări monstruoase precum aceea de mai sus, între bestialitate şi idioţenie, materie în care Baudelaire excela. Modelul declarat de Mariana Marin este altul: *„ Fără prietenii mei - tinerii poeţi germani din România — / subiectivitatea şi-ar mai fi supt şi acum degetul l în faţa realităţii. / Uşor nătîngă şi îngrozită de propria sa umbră, / n-ar fi înţeles niciodată de ce / poezia a fost invadată de mirosul măcelăriilor / şi al sălilor de disecţie cu program continuu. / Fără ei ar fi fost mai greu".* Desigur. O notă expresionistă e perceptibilă în toată această poezie ce răsuceşte gîtul subiectivităţii şi se înfundă cu voluptate în realitatea din jur, încît pînă şi *„singurătatea canină care mă căptuşeşte* " pare *„ o femeie de stradă* ".

Aproape toate motivele acestei stări de spirit şi aproape tot instrumentarul caracteristic se regăsesc în ***Ieşirea din criză*** (poem care mi-a reamintit de ***La vie en rose*** al lui Dorin Tudoran), violent, clar, tulburător, nemenajînd nici o iluzie şi batjocorind în mod crud orice speranţă de izbăvire.

„ Ce inutilitate, ieşirea din criză!
Ce farsă!
Şi să mai cred că mîntuirea este şansa.
Nu, iubire.
Vom rămîne toată viaţa cu viermele ăsta harnic.
(un fel de cancer al pielii)
care a început să ne atace intimitatea.
Crezi tu că eu nu văd
cum mă urîţesc de la o zi la alta?
Că fiecare poem poate să fie şi ultimul?
Cui ce-i pasă! Să ne întoarcem la accident, spui tu,
la pata de ulei lăsată pe clanţa uşii
pe care tocmai ai pocnit-o spre trecut.
Aşa, fără identitate,
vei fi mult mai aproape de ziua
în care se vor alinia planetele,
ha-ha, mult mai aproape...
Ce inutilitate, ieşirea din criză!
Ce farsă!"

Iată şi finalul, cu imagini de lagăr concentraţionar, de azil psihiatric, în care se realizează normalizarea pacientului:

„Simte cum ne întîlnim la ieşirea din criză
pe treptele castelului de apă
cu sensibilitatea jupuită,
cu ultimul cuţit înfipt de ei şi înflorind
pe-a lunii boltă scuipînd raze...
Nu vrei să încercăm metoda clasică Schultz
pentru combaterea insomniei, spui tu

„ Sînt calm, relaxat. O
linişte plăcută mă cuprinde
Pleoapele sînt grele ca de
plumb O oboseală plăcută
mă cuprinde

Un somn plăcut mă
cuprinde. Pleoapele sint
grele ca de plumb.
0 linişte plăcută mă
cuprinde.
Sînt calm, relaxat"

Ce farsă, inutilitatea!
Ce criză!
Şi ce atroce grohăit
cînd ei ne apropie de stele
1 „pocnind din
bici" l
ca să ne mîntuim
pe-a lumii boltă
scuipînd raze calmi,
relaxaţi, calmi, relaxaţi,
calmi, relaxaţi. "

Elegii/e par a fi inspirate de aceeaşi obsesie a poemului care „se scrie în afara ta", a poemului care strînge toată oroarea realităţii, toată apăsarea şi murdăria. „ *Vremea poemului înalt, ameţitor, l a trecut",* constată poeta. Şi continuă aşa: „ *Gîndul negru şi sîrma ghimpată / vor ţine minte doar aceste elegii //şi o feroce singurătate / ameţitoare, înaltă... ".*

Mortificarea, moartea traversează şi ele, ca un coşmar, fantezia poetei. O teribilă elegie (a Xll-a) merită a fi citată integral. Este unul din cele mai extraordinare lucruri scrise în poezia românească şi meritînd a sta alături de poeziile Elsei Lasker Schuller ori ale altor mari poete moderne:

„ Intre sinii mei a înnoptat moartea
Dar între mine şi tine (se spune)
va exista întotdeauna o Europă sau o Mare Roşie.
Limba în care gîndesc eu cuvîntul moarte
nu este limba în care gîndeşti tu cuvîntul iubire.
Ceea ce azi ne desparte (se spune)
nu va despărţi şi mai mult mîine
Iată de ce, cu toată întunecimea trecutului nostru,
pe care îl desfăşurăm acum aidoma
unui pergament din vechiul Egipt,
îţi cer să fugim în hăul ***ce ni s-a dat***
Acolo pistruii şi părul tău roşu
vor înţelege desigur şi vor iubi
limba sinilor mei
între care va înnopta şi atunci moartea. "

Direct politice sînt versurile din secţiunea a treia, titulară, a ***Atelierelor,*** cu mottouri din Ghiu şi Stratan, care arată perfect două lucruri: unitatea de generaţie a acestei poezii, dincolo de inevitabilele elemente individuale; şi sentimentul tragicului istoric de care optzeciştii sînt pătrunşi, în pofida ironiei şi ludismului lor. Nimic nu e mai potrivit a spune despre ei decît că văd cu limpezime cum se apropie sfîrşitul sinistrei farse şi cum cade cortina. Sentimentul e agonic, final sufocant. Imaginaţia, grotescă: *„Sentimentul că totul bălteşte chiar tu o spuneai. / Stăm aidoma cartofilor încolţiţi / ai pictorului Ion Dumitriu; | înghesuiţi în atelier, / victime ale aceleiaşi boli, / aşteptînd să fim contemplaţi / de ochiul expert al realităţii / de buzunarele* e; *doldora / Aidoma lor, bacovieni desigur, poeţi, pictori, prozatori; conştiinţe amorţite pe alocuri, / alcoolici timizi însinguraţi / şi totuşi atit de aproape | incit am putea auzi cum vibrează prin aer / viitoarea pagină scrisă şi arsă, / ultima culoare ruptă de pinzâ."* Fireşte că versuri ca acestea ori ca următoarele n-aveau nici o şansă de a se tipări sub Ceauşescu: *„împăraţi proletari din toate ţările / **în sfîrşit** uniţi-vă! / Şi veţi da atunci lumii / cea mai solidă dictatură dinastică /pentru minte, inimă şi literatură!"* ***Scrisorile către Emil,*** datate 1982, conţin o uluitoare anticipaţie, care arată în ce măsură poeţii pot fi profeţi:

„ Revoluţia n-a început nici anul acesta
dar noi continuăm s-o aşteptăm,
decembrişti cu toţii
pentru că in acest decembrie
ne-a lipsit zăpada
aşa cum ne-au lipsit şi altele. "

Sau, cu o bătaie ce trece chiar şi de pragul revoluţiei:

„Şi totuşi
ce milă sfîşîietoare pentru colaboraţionismul revoltat
care se va salva în orice administraţie
îmi tulbură acest ceas unic
cînd încă mai cred în firescul tău
Pe el cum să-l judeci
şi cum să-i dezvălui armele tale însingurate? "

Cortina cade peste poemul care dă titlul acestui ciclu şi întregului volum, superb în resemnarea lui solemnă şi tragică, fără îndoială o capodoperă:

Mariana Marin

„ In ateliere va fi de acum întuneric.
Artistul se va retrage în cotlonul său
năpădit de buruieni şi păsări
care şi-au abandonat prada după primul lor zbor.
păianjeni gînditori sau nevinovate bacterii,
palpitînd pe scara evoluţiei
şi învăţînd astfel graiul jivinelor înseriate.
De acum se va putea spune orice
despre patima Iui pentru orhidee şi fluturi.
Şi despre rînjetul timp
care-i umple faţa la mirosul veştilor
strecurate pe sub uşă.
Unii vor continua să susure dulce
căutîndu-i numele în dicţionare.
(Vor fi fiind visătorii?)
Alţii îi vor cerceta cu lupa ferestrele
dincolo de care nu se ştie ce-a aruncat:
minciuna, moralitatea, retorica, spleen-ul?
(Vor fi fiind desigur contabilii)
Ori mai mulţi însă îl vor uita;
şi dacă noaptea în somn
vor fi zguduiţi de un rîs puternic,
înseamnă că au ştiut ce să uite.
Aici, în ateliere,
între sute de catarge
gînditoare vor exista de acum un pat, o masă şi hîrtia care tocmai îţi arde în mîini, onorabile! Pentru că iată, acum ştii şi tu: Totul s-a întîmpalat!

Şi scălămbăiala în spatele oglinzilor putrede; si problema ferestrei care nu vrea să se deschidă;
şi huruitul;
şi rînjetul... O, ceas al tainei asfinţit de seară
Căci orice e poem a fost uitare
şi strîngere-n cenuşa care l-a aprins
Muzica! Muzica!"

(România literară, nr. 19, 1991)